

Osnova te ideje ide za stavom da se funkcionalnost anatomske devijantnog tela shvata kao izjednačavanje funkcionalnosti u biološkom smislu sa funkcionalnošću u kulturnom smislu. Tome treba dodati i pogled na koncepte devijantnosti i funkcionalnosti iz perspektive dominantne kulturne ideologije. Odatle sledi i raspon sociokulturnih odgovora na tip anatomske devijacije: od ignorisanja, preko senzacionalizma/radoznalosti i odgovarajuće utilizacije, do eksterminacije. Postoji, naravno, opcija pomaganja osobi čije telo je anatomske deformisano, ali u skladu s malopre pomenutim dominantnim kulturnim ideologijama, ona je na delu srazmerno kasno u istoriji čovečanstva i počiva na pretpostavci da svako ljudsko biće jeste osoba.

Čitaoci će pronaći u ovoj knjizi dokumentovan materijal o bizarnostima vezanim za ljudsko fizičko telo kakav nisu mogli da naslućuju, sve sa ilustracijama u vidu crteža i fotografija, tako da imponuje način na koji je autor gurnuo u drugi plan voajerističku komponentu koja nužno prati svako izlaganje o stvarima koje zalaze iza tzv. uobičajenog iskustva svakodnevnog života. Insistiranje na kulturnom odnosu prema biološkim neobičnostima, pre nego na samim tim neobičnostima, uticalo je na predstavljanje date problematiku u smislu izvesne paralalne povesti čovečanstva, sa faktografskog stanovišta, razume se.

Bavljenje kulturnim odgovorima partikularnih sredina na pojavu, recimo, Robertsovog sindroma, sijamskih blizanaca, pseudohermafroditizma, pokazalo je da ne postoje "nasumična rešenja", prilagođena statistički zanemarljivom broju slučajeva u kojima dolazi do navedenih anomalija, već da su ona uvek deo sistemskog kulturnog odnosa prema fenomenima ljudske biologije, tačnije da su komplementarna, u krajnjem slučaju, s tim kako se gleda na starenje ili problematiku pola/roda, na primer.

Kvalitet takvih rešenja zavisiće, dakle, od toga na koji način se doživljava neka biološka devijantnost i zbog čega je to tako u idejno determinativnom smislu, a ne od prirode same devijacije. Stvari se mogu ili ne mogu popraviti u smislu biološke funkcionalnosti tela koja su u pitanju, ali se ne mogu popraviti bez kulturne ideje i nakane da se to učini. Što reče Herzog, "auch Zwerge haben klein angefangen".

Bojan Žikić

Joanna Bourke, Fear. A Cultural History, London: Virago, 2006.

"Ko se boji vuka još, tri za groš..."

Današnja deca ne plaše se lavova i medveda; plaše se duhova. Njihovi roditelji ne plaše se suše, žege ili zemljotresa; plaše se da ne ostanu bez posla. Strah od mraka ili od visine izgubili su svoje mesto u popularnoj fikciji,

štampanoj ili ekranizovanoj; zamenili su ih strah od otmice aviona i bombaša-samoubice.

O tempora, o mores, sugerisala bi nam autorka ovog predstavljanja kulturne povesti straha na Zapadu, studije toliko drugačije od Delumeauove monografije od pre tridesetak godina, ambicioznije, mada manje minuciozne. Dok je Delumeau smestio svoje delo u relativno precizan vremenski referentni okvir i istakao u njemu pojam grada kao tačku kondenzovane kulturne konceptualizacije, od koje će poći bavljenje predmetom njegovog razmatranja i kome će se vraćati, Bourke se usredsredila na pojam zastrašenosti u svim njegovim gradacijama, prateći pojmovne kategorije zapadne civilizacije na koje se protezala sadržina tog pojma, uglavnom, u poslednjih stotinak godina. Dalje, dok je Delumeau proučavao religiju kao kulturološku kategoriju, odgovornu za iniciranje straha kao neosporno kulturnog konstrukta u datom kontekstu, Bourke se bavi kulturnim iniciranjem konstruisanja individualnog emocionalnog odgovora, njegovim kolektivnim posredovanjem i, sledstveno, nastajanjem pojedinačno imenovanih kategorija straha kao vida deljenog kulturnog iskustva.

Bourke i Delumeau dele razmatranje nekih kulturnih stavova izraženih kroz strahove, kao što je odnos prema smrti, pre svega, zatim diskurs o zarazama, strancima i slično, ali ono, zapravo, u čemu se slažu orijentacije njihovih istraživanja, jeste to što emanacije straha pre konotiraju pojave iz domena ljudskog sveta, negoli iz domena onoga što patolozi nazivaju "prirodnim uzrocima" – smrti, naravno. Smrt i bolest ne spadaju u malopre pomenutu kategorizaciju to je jasno, no – prvo je uzeto kao summa summarum osnove svakog straha, dok je za drugo tipično upošljavanje takvih diskurzivnih i praktičnih sredstava, koja ih čine kudikamo "ljudskijim" domenom, od zemljotresa ili poplava, recimo.

Baveći se onim što smatra, očigledno, najvećim neprijateljima tzv. običnog čoveka današnjice, Bourke ispituje, zapravo, nekoliko nivoa na kojima se konstruišu koncepti koji će biti prepoznati u javnom govoru kao deo paradigme zastrašenosti, nakon što su jednom kulturno manifestovani. Na prvom mestu jesu sami strahovi, naravno, mada se može postaviti pitanje relativne logičke konzistentnosti kriterijuma njihove klasifikacije, koji nije objašnjen u potpunosti čak ni implicitno. No, na stranu to, sâmo izlistavanje poimeničnih strahova upućuje na njihov tretman kao kulturnih ili kulturizovanih fenomena, pri čemu autorka posvećuje pažnju kako određenim fenomenima za koje smo "samo čekali" da budu uključeni u neki ovakav spisak – poput terorističkih napada i vođenja ratova oružjem masovnog uništenja – tako i onim koji se ne razmatraju, obično, u tom smislu – poput, na primer, dece kao subjekata real-life horora.

Pored toga, predmet razmatranja jesu i načini javnog posredovanja uobličavanju koncepta straha, u smislu toga kako se vrši ultimativna konceptualna

dehumanizacija i dekulturnizacija onoga što konotira zastrašenost, ali i načini na koje se individualni emotivni odgovori na takvo posredovanje saobražavaju pretpostavljenim normama kolektivnog odnosa prema subjektu koji zastrašuje. Ono što autorku zanima, u stvari, jeste problematika odnosa između individualnih emocija i društva, u svim potencijalnim modalitetima. Pitanje nije novo, razume se, niti je nov način u potpunosti na koji se odgovara na njega, ali sumnjam da bismo igde stigli kada bismo pokušavali da postavljamo samo nova pitanja.

Bourke se bavi, ne strahom i užasom u savremenom svetu, zapravo, već savremenim svetom kao strašnim i užasnim. Ni to nije baš nova ideja, ali razmatranje toga zbog čega se plašimo da će to čega se plašimo doneti, u krajnjem slučaju, kraj i propast takvom svetu, zavređuje pažnju, neosporno. "Moj strah" ne može biti "tvoj strah" nikada, osim ako ga zajedno iskusimo; kako je moguće da delimo iskustva koja bi trebalo da budu potpuno subjektivna, odnosno na koji način dolazimo do toga da delimo emotivna iskustva, jeste pitanje sa kojim nas autorka suočava, ne baš na toliko uzbudljiv način kao što to čini fikcija Stepehna Kinga, ali na gotovo podjednako ubedljiv.

Bojan Žikić